

ActionAid arbetar för att öka fokus på kvinnorna i HIV/AIDS-frågan på internationell, nationell och lokal nivå. Vi uppmanar till gemensamma och långsiktiga insatser från samhällets alla aktörer världen över för att kunna ta itu med och utmana de kulturella, rättsliga, politiska, sociala och ekonomiska hinder som finns för att stoppa våldet mot kvinnor och deras sårbarhet för HIV/AIDS.

Människohandel ökar kvinnors sårbarhet för HIV/AIDS.

Människohandel (s.k. trafficking) är idag världens tredje mest lönsamma brottslighet, efter narkotika och vapen. Trots att män och pojkar också faller offer för människohandeln är **majoriteten av dem som utsätts för trafficking är kvinnor och flickor**. 4 miljoner kvinnor och flickor säljs varje år varav de flesta hamnar i prostitution.

Kvinnor och flickor utsätts för våld innan, under och efter det att trafficking sker. Forskning visar att våld i hemmet i allt högre grad är den grundläggande orsaken till trafficking. Antingen utsätts kvinnor för människohandlare för att de vill komma undan kränkande situationer eller så säljs de till människohandlare till följd av ständig misshandel i hemmet.

Trots att majoriteten av kvinnor som säljs hamnar i prostitution och utsätts för systematiskt våld är det viktigt att kännas vid att kvinnorna som säljs för hushållsarbete också blir utnyttjade och trakasserade. Deras illegala ställning i främmande länder ger människohandlare och arbetsgivare praktiskt taget full kontroll över deras arbete och kroppar. Våldet och det osäkra arbetet hindrar dem dessutom från att kräva säker sex av kunderna, vilket i sin tur ökar sårbarheten för HIV/AIDS.

Våld mot kvinnor i prostitution

Enligt en studie om människor i prostitution i Sydafrika, Thailand, Turkiet, USA, och Zambia rapporterade:

- 62% att de har blivit våldtagna i prostitution
- 73% att de har upplevt fysiskt misshandel i prostitution

Våld mot kvinnor i väpnad konflikt ökar kvinnors sårbarhet för HIV/AIDS.

Våld mot kvinnor i väpnade konflikter har nått epidemiska proportioner. Massvåldtäkter utförs systematiskt och strategiskt av krigförande grupper. **Våldtäkt och tortyr av kvinnor och flickor används som ett effektivt krigsvapen och ska inte anses som en olycklig bieffekt av konflikten.**

Våldtäkt som krigsvapen

- I Kongo (Kinshasa) rapporterade kvinnoorganisationer i Uvira-området 5000 våldtäktsfall, vilket motsvarar i snitt 40 varje dag, sedan oktober 2002 (FN 2003).
- I Rwanda våldtogs mellan 250 000 och 500 000 kvinnor (ca 20% av alla kvinnor) under folkmordet 1994 (rapport från Internationella Röda Korset, 2002).
- I Sierra Leone hade 94 procent av kartlagda tvångsflyttade hushåll upplevt sexuella övergrepp, inklusive våldtäkt, tortyr och sexuell slavhandel (Läkare för Mänskliga Rättigheter, 2002).
- Minst 400 kvinnor och flickor, en del så unga som åtta år, rapporteras ha blivit våldtagna i Bagdad under eller efter kriget sedan april 2003 (undersökning av Human Rights Watch, 2003).

På grund av väpnade konflikter och tvångsflyttningar tvingas kvinnor fysiskt och ekonomiskt till prostitution för att kunna livnära sina familjer. Krig påverkar kvinnor på andra sätt också – majoriteten av flyktingar och tvångsflyttade människor inom de drabbade länderna är kvinnor och barn.

Konflikter påverkar kvinnor oproportionerligt eftersom det ökar deras sårbarhet för HIV/AIDS. Massvåldtäkt, sexuella övergrepp, kollaps av lag och ordning, flykt hemifrån, förlust av uppehälle och familj samt brist på hälso- och sjukvård är interrelaterade och inbördes förstärkande omständigheter som på ett skrämmande sätt bidrar till kvinnors sårbarhet för hiv-infektioner. Upprepade sexuella övergrepp och gruppvåldtäkter ökar dessutom risken att smittas. Under folkmordet i **Rwanda 1994 våldtogs hundratusentals kvinnor** varav många **av män som var hiv-positiva** (Amnesty International). Man befärdar att det östra gränsområdet i Kongo (Kinshasa) håller på att drabbas av en mycket allvarlig hiv-epidemi. Man beräknar att omkring **60 procent av milisen** som passerar landsbygden och våldtar, torterar och stympar tusentals kvinnor och flickor är **hiv-positiva**. Faktum är att ingen av kvinnorna har tillgång till vård och omsorg (HRW).

Bristfälliga lagar och tillämpning ökar kvinnors sårbarhet för våld och HIV/AIDS.

Det finns många former av våld som plågar kvinnor och flickor och som ökar deras sårbarhet för HIV/AIDS. Vissa former av **våld är metodiskt sett tillåtna, accepterade och tolererade som traditionella och anses därför som "normala" handlingar**. Barnäktenskap, kvinnlig könsstympning, rätten att arva kvinnor, straffvåldtäkt - listan kan göras lång. Trots lagar fortsätter man att utföra dessa handlingar utan att det uppmärksammas och/eller bestraffas. Resultatet är straffrihet för de kriminella och fortsatt våld och ökad sårbarhet för hiv/aids bland kvinnor.

Våld mot kvinnor anmäls i allmänhet inte på grund av offrets rädsla för straff och att mista såväl sina barn som ekonomiska och känslomässiga livsnödvändigheter. Dessutom finns det länder som inte har några lagar mot våldet medan andra länder har bristfälliga lagar som endast straffar vissa våldshandlingar. Även om lämplig lagstiftning förekommer misslyckas många länder med att tillämpa lagarna helt.

Våld mot kvinnor och rättslig struktur

- Ca 20-70% av misshandlade kvinnor hade aldrig berättat för någon annan om misshandeln förrän intervjun med WHO (WHO, 2002).
- I Sydafrika fortsätter antalet dömda för våldtäkt vara låg med ett genomsnitt på 7%. Endast en tredjedel av de våldtäkter man tror utfördes 2003 anmäldes (polisrapport för året som slutar i mars 2003).
- I Egypten berättar 47% av fysiskt misshandlade kvinnor aldrig för någon (WHO 2002).
- I Chile anmäler endast 3% av våldtagna kvinnor till polisen (WHO 2002).
- I Bangladesh berättar 68% av kvinnorna aldrig för någon att de har blivit slagna (WHO 2002).
- Under 2003 hade minst 54 länder lagar som diskriminerar mot kvinnor (FN:s Särskilda Rapportör om Våld Mot Kvinnor).
- I granskningen från 1994-2003 observerade FN:s Särskilda Rapportör om Våld Mot Kvinnor att nästan alla stater hade problem med att tillämpa lagarna.
- 79 länder har inga (eller okända) lagar mot våld i hemmet (UNIFEM, 2003).
- Hedersrelaterat våld (delvis eller helt) som rättfärdigar våld mot kvinnor försvaras i lagstiftningar i Peru, Bangladesh, Argentina, Ecuador, Egypten, Guatemala, Iran, Israel, Jordanien, Syrien, Libanon, Turkiet och Venezuela (FN 2002).

ActionAid arbetar för att öka fokus på kvinnorna i HIV/AIDS-frågan på internationell, nationell och lokal nivå. Vi uppmanar till gemensamma och långsiktiga insatser från samhällets alla aktörer världen över för att kunna ta itu med och utmana de kulturella, rättsliga, politiska, sociala och ekonomiska hinder som finns för att stoppa våldet mot kvinnor och deras sårbarhet för hiv/aids.

VÅLD MOT KVINNOR.

Vad innebär våld mot kvinnor?

Med uttrycket "våld mot kvinnor" menas varje könsbetingad våldshandling som resulterar i eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnor innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande vare sig det sker offentligt eller privat.

Våld mot kvinnor är ett uttryck för det historiskt sett ojämlika förhållandet mellan män och kvinnor, vilket lett till dominans över och diskriminering av kvinnor, och utgör ett hinder för uppnåendet av kvinnors utveckling. Våld mot kvinnor är en av de avgörande sociala mekanismerna genom vilka kvinnor tvingas in i en underordnad ställning gentemot män.

-deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor (FN, 1993)

Runt om i världen råkar kvinnor i olika livssituationer ut för våldsamheter. Våld mot kvinnor sker i hemmet, samhället och i skolan, på arbetsplatsen, gatan, polisstationen, sjukhuset och så vidare. Våld eller hot om sådana handlingar skadar inte bara kvinnor fysiskt och psykiskt det begränsar även deras tillgång till och medverkan i samhället.

I allt högre grad handlar det inte bara om själva våldet mot kvinnor utan också om dess bieffekter - HIV/AIDS. Allt fler kvinnor drabbas av pandemin varav våldet är en bidragande faktor. Den lavinartade ökningen av hiv-infektioner har i sin tur gjort kvinnorna mer sårbara för fördomar och våld inom hemmet och ute i samhället.

Kvinnor är mer sårbara för HIV/AIDS

- 51% av alla människor som idag lever med HIV/AIDS är kvinnor (UNIFEM, 2003).
- Över 60% av alla hiv-positiva ungdomar mellan 15 och 24 år är kvinnor (UNAIDS, 2003).
- 55% av de 16 000 som smittas dagligen är kvinnor (UNAIDS, 2003).
- Aids är idag en av de främsta orsakerna till dödsfall bland kvinnor i åldern 20 till 40 år i ett flertal städer i Europa, Afrika söder om Sahara och Nordamerika (UNAIDS, 2003).
- I Sydafrika är nära fyra gånger så många tonårsflickor och unga kvinnor (15-24) som män i samma ålder hiv-positiva (Dorrington, et al., 2002).
- 30% av hiv-positiva vuxna i Sydostasien är kvinnor och 50% av dem som lever med hiv/aids i Thailand är kvinnor (WHO, 2000).

I Tanzania visar en studie om frivillig rådgivning och hiv-testning i Dodoma att endast 57% av alla hiv-positiva kvinnor fick stöd och förståelse från sin partner. I Botswana har kvinnor erkänt för sjukvårdspersonal att de är rädda för sin partners reaktion om han får reda på att hon är hiv-positiv. Rädslan hindrar dem från att testa sig, att hämta testresultat om de har testats, att delta i förhindrandet av smittspridning från mamma till barn (PMTCT) och att delta i behandlingsprogram. De som blir behandlade har dessutom svårt att fullfölja behandlingen på grund av rädsla för att medicinen ska upptäckas (UNAIDS).

Varför är kvinnor mer sårbara för HIV/AIDS?

Risken att bli smittad av hiv under oskyddat samlag är två till fyra gånger större för kvinnor än för män. Det beror dels på kvinnors **sexuella fysiologi** som gör att de lättare drabbas av skador i underlivet och att viruset till större del förekommer i sädesvätska än i slidsekret. Främst är det dock genom **påtvingad sex och våldtäkt** som risken ökar för att kvinnor ska drabbas av skador och följaktligen hiv.

Påtvingad sexdebut ökar kvinnors sårbarhet för HIV/AIDS.

Studier visar att **kvinnor ofta tvingas till sex första gången** (Moreno 2003). I många samhällen är påtvingad sex inte bara tillåtet utan också socialt accepterat. Minderåriga gifta kvinnor är till exempel ofta fast i förhållanden där påtvingad sexdebut sannolikt inträffar och sedan upprepas (Sharma and Sharma, 1998). Trots att man i nästan alla länder anser att åldersgränsen för äktenskap bör vara 18 år räknar man med att över **100 miljoner minderåriga flickor kommer att gifta sig i utvecklingsländerna** (förutom Kina) under nästa årtionde (Population Council, 2004).

Unga människor (%) som anmält att de blivit tvingade till sex första gången			
Land	Ålder	Kvinnor	Män
Ghana	(12 – 24)	21%	5%
Moçambique	(13 – 18)	19%	7%
Peru	(16 – 17)	40%	11%
Sydafrika	(15 – 18)	28%	6%
Tanzania	(12 – 19)	29%	7%

Källa: WHO Rapport om Våld och Hälsa i Världen

Påtvingad sex inom äktenskapet är vanligt även bland vuxna kvinnor. Situationen är dock värre för unga kvinnor som är gifta med mycket äldre män. I Afrika söder om Sahara visar forskning att unga gifta kvinnor i åldersgruppen 15-19 år i genomsnitt är 10 år yngre än männen (UNICEF, 2001). Hustrurnas relativa maktlöshet gör att de löper stor risk att smittas av hiv. Studier från Kenya och Zambia visar att **unga gifta flickor löper större risk att bli smittade av hiv än unga ogifta pojkar**. Orsaken är att flickorna har sex oftare, utsätts för oskyddat sex, har svårt att vägra sex och har partners som sannolikt är hiv-positiva (ICRW och AIDSMARK, 2002).

Våld i hemmet gör kvinnor mer sårbara för HIV/AIDS.

Runtom i världen utsätts kvinnor för fysiskt, sexuellt, ekonomiskt, socialt och psykologiskt våld i hemmet. Statistiken över våldet visar på ofattbara siffror och konsekvenserna är skrämmande. Länken mellan fysiskt och sexuellt våld och HIV/AIDS är uppenbar– kvinnor har svårt att vägra sex eller kräva säkrare sex i förhållanden där misshandel förekommer. Även kvinnor som inte utsätts för fysisk eller sexuell misshandel smittas av hiv. Psykologiskt och känslomässigt våld kan i sig hindra kvinnor från att själva bestämma om, när och hur de ska ha sex. Hot om att bli arvlös och/eller övergiven har tvingat ekonomiskt beroende kvinnor i Uganda att bortse från att männen är otrogna och risken att smittas av hiv och utsätts därför för oskyddat sex (HRW, 2003).

Många kvinnor världen över har dessutom uppfostrats att tro att våld i hemmet är förenat med äktenskap eller intima förhållanden och uppfattar sex som en skyldighet (HRW, 2003). En granskning av lagar och policys runt om i världen visar att kvinnor inte har mycket val än att tro att det är så. 79 länder har inga (eller okända) lagar mot våld i hemmet och våldtäkt inom äktenskapet är endast uppfattat som kriminellt i 51 länder (UNIFEM, 2003).

Våld i hemmet

- Minst var tredje kvinna (ca 1 miljard kvinnor) har blivit slagen, tvingad till sex, eller på annat sätt misshandlad under sin livstid. Vanligen är den som utför misshandeln en familjemedlem eller någon bekant (L Heise, M Ellsberg, M Gottemoeller, 1999).
- Ca 70% av alla kvinnor som mördas faller offer för sin manliga partner (WHO 2002).
- I Kenya rapporteras att fler än en kvinna i veckan mördas av sin manliga partner (Joni Seager, 2003).
- I Zambia mördas fem kvinnor i veckan av en manlig partner eller familjemedlem (Joni Seager 2003).
- I Bolivia har 17% av kvinnorna i åldern 20 år eller över utsatts för fysiskt våld under de senaste 12 månaderna (WHO 2002).
- I Bangladesh utgör 50% av morden kvinnor som dödas av sin partner (Joni Seager, 2003).
- I Pakistan accepterar 42% av kvinnorna våld som en del av sitt dagliga liv, 33% känner sig för hjälplösa för att göra motstånd, 19% protesterar och 4% gör motstånd (regeringsrapport från provinsen Punjab 2001).

I Sydafrika:
Säger 39% av flickorna som har haft sex att de blev tvingade till det, 33% menar att de är rädda för att säga nej till sex , 55% säger att de har haft sex även om de inte ville för att pojkvännen insisterade.
Källa: Kaiser Family Foundation

Enligt en studie är det mer troligt att en kvinna som blir slagen eller som domineras av sin partner smittas av hiv än att en kvinna smittas som lever i ett hem där våldsamheter inte utspelas (Dunkle et al., 2004). Studien visar att **kvinnor som blir slagna av sina män löper 48 procent större risk att smittas av hiv** än kvinnor som inte blir slagna. För **känslomässigt och ekonomiskt dominerade kvinnor är sannolikheten 52 procent större att smittas** än för de som inte är det. En mindre studie visar att det är mer än två och en halv gånger så vanligt bland hiv-positiva kvinnor att bli utsatta för våld av sin partner än det är för hiv-negativa kvinnor (Maman et al., 2002).

En rapport från Human Rights Watch om våld i hemmet och HIV/AIDS i Uganda visar tydligt att kvinnor som är gifta med hiv-positiva män har svårt att vägra sex och att insistera på att mannen använder kondom. När de vägrar att ha sex svarar männen med fysiskt och sexuellt våld. När de kräver att männen ska använda kondom blir de slagna eftersom kravet uppfattas som att kvinnan ifrågasätter mannens trohet eller att kvinnan erkänner sin egen otrohet.

Våldscykeln förvärras när kvinnan visar sig vara hiv-positiv. Rädslan för våld, att vråkas från hemmet och att mista sina barn hindrar kvinnor från att avslöja sin situation och att få tillgång till information och behandling. Våld ökar i relationer där den ena partnern är hiv-positiv och den andra är hiv-negativ. I Uganda har en icke-statlig organisation som arbetar med hiv/aids observerat att par tenderar att hålla ihop när mannen är hiv-positiv och kvinnan inte är det, medan i förhållanden där motsatta omständigheter råder blir kvinnan övergiven (HRW 2003). Än mer upprörande är att kvinnor som är gifta med hiv-positiva män blir tvingade till sex på grund av att mannen anser sig ha rättigheter över kvinnan.

Våldtäkt ökar kvinnors sårbarhet för HIV/AIDS.

Våldtäkt är en av de mest kränkande former av våld och leder till trauman som kvinnan måste leva med resten av sitt liv. I allt högre grad har risken att smittas av hiv blivit en konsekvens av våldtäkt. **Risken för att skador uppstår på vagina och anus är mycket stor vid våldtäkt, vilket i sin tur leder till ökad smittrisk.** Risken att smittas ökar väsentligt när det gäller gruppvåldtäkt.

I Sydafrika visar studier att 40 procent av alla våldtäktsfall under 2002-03 anmäldes av våldtäktsoffer under 18 år (HRW, 2004). I dag vet vi att tonåringar och mindre barn allt oftare utsätts för våldtäkt, kanske på grund av att män lever i tron om att barn inte är smittade av viruset. Faktum är också att nästan fyra gånger så många flickor och unga kvinnor mellan 15 och 24 år som män i samma ålder är hiv-positiva (Dorrington et al., 2002). I Uganda är antalet hiv-smittade sex gånger högre bland unga flickor än unga pojkar. Skillnaden i antal börjar redan bland nioåringar och når en topp i åldersgruppen 12-19 år (Hälsodepartementet i Uganda).

Risken för våld och sexuellt utnyttjande är dessutom särskilt hög bland flickor som har blivit föräldralösa till följd av aids. Många känner sig hjälplösa och saknar känslomässigt och ekonomiskt stöd. I en studie från Zambia observerade Human Rights Watch att bland flickorna som var föräldralösa på grund av aids blev hundratals utsatta för sexuella övergrepp av familjemedlemmar och förmyndare eller tvingades till sexrelaterat arbete för att kunna överleva (HRW).